

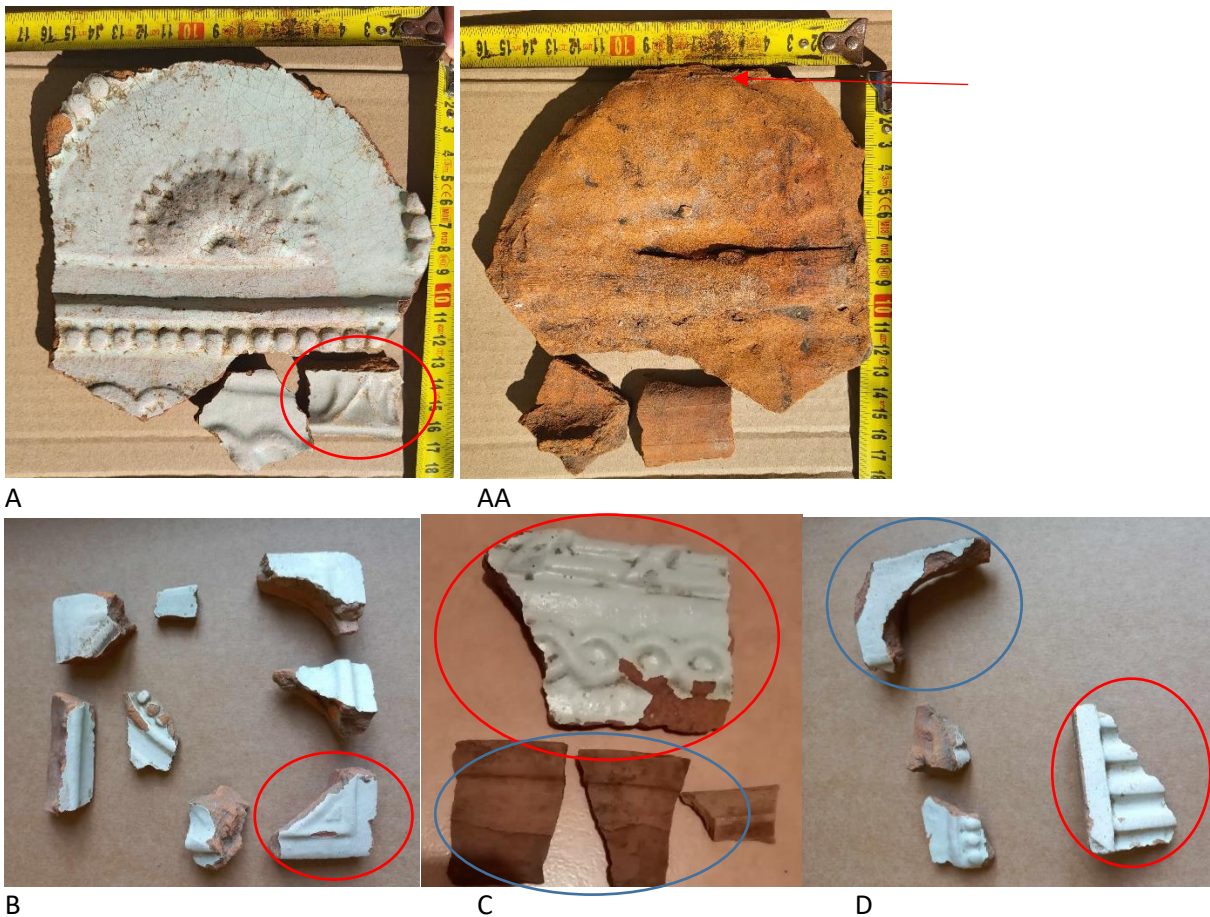
OPINIA RZECZOZNAWCZA dotycząca relikwów kafłowych z miejscowości Parchatka

Opinia została wykonana na prośbę p. Adama Konasa regionalisty z Parchatki biorącego udział w programie Centrum Badań nad Historią Regionalną i Lokalną UMCS (Małe ojczyzny – strefa regionalistów) pod kierunkiem dr. hab. Dariusza Słapka, prof. UMCS, dyrektora Instytutu Historii.

Zob. <https://lubelskie-encyklopedia.pl/index.php/2023/01/21/parchatka/>

Relikwty kafli obecnie w zbiorach Muzeum Książąt Czartoryskich w Puławach i u p. A. Konasa.

Fotografie wykonał A. Konas

Artefakty kafłowe w Parchatki

Miejsce znalezienia: na stoku wąwozu lessowego w „Parku Krajobrazowym Księżny Izabeli Czartoryskiej” w Parchatce (gm. Kazimierz Dolny).

Materiał: glina żelazista, szklivo ołowiowo-cynowe, białe, kryjące.

Technika: kafle odciskane w matrycy, szkliwione, wypalanie tradycyjne poniżej 1000 °C. Szklivo, zwłaszcza na największym fragmencie rozłożone nierównomiernie. W niektórych

Znak sprawy: DSiRzA.4060.1.2024.bp

miejscach tak cienko, że prześwituje czerep. Niektóre relikty ceramiki pokryte grubą warstwą szkliwa zacierającego kontur reliefu.

Stan zachowania: kilkanaście fragmentów kafla mocno rozdrobnionych (B–D); zaledwie jeden jest zdecydowanie większy (A). Szkliwo na fragmentach spękane (typowa krakelura), odspojone miejscami od czerepu.

OPIS

Pierwszy **(A)** to większych rozmiarów (wys. ok. 15 cm, szer. ok. 17 cm) fragment kafla płytowego wypełniającego, bądź narożnego, na co wskazuje opracowanie jego tylnej powierzchni **(AA)**. Strzałką zaznaczono ślad po ścianie komory grzewczej. Stąd wiadomo, że kafel ten miał kształt prostokątny, a jego górne narożniki od lica najprawdopodobniej uformowane były jak ten zaznaczony owalem na fotografii **B**. Dodatkowo z tyłu widoczne jest pogrubienie płytki kafla wgniecionym i rozplaszczonym wałeczkiem gliny dla wzmocnienia miejsca, gdzie pod drugiej stronie jest półkuliste wybrzuszenie rozety. Stąd też niewielkie podłużne wgłębienie, bowiem glina nie została starannie ugnieciona w matrycy.

Od strony widokowej ten największy artefakt kaflowy ozdobiony został motywem połowy wypukłej rozety o podwójnym rzędzie strzępiastych ostrych płatków, którą wpisano w półokrąg obwiedziony gęstym, wyrazistym perełkowaniem (astragalem). U podstawy dekoracji nieco wklęsły szerszy pas, pod nim wystająca węższa, prostokątna listwa z identycznym masywnym astragalem. Prawdopodobnie w niewielkiej odległości od dolnego astragalu znajdował się ornament plecionkowy jak na innym fragmencie z tego zespołu **(C)**. Z mniejszych fragmentów na fotografii **A**, ten zaznaczony czerwonym owalem to niewielki, nieco wklęsły ułomek kafla gzymsowego ozdobiony ledwo czytelnym motywem uproszczonych w konturze liści akantu.

Zaznaczony czerwonym owalem na fotografii **C** relikw to fragment kafla narożnego. Ściankę prostą kafla ozdabiał reliefowo opracowany łańcuch o owalnych ogniwkach, a boczną, ustawioną pod kątem względem prostej, również reliefowy ornament w postaci różgi liktorskiej (*fascēs*), czyli pęk różg, w tym przypadku będą to dwie prostokątne dłuższe listwy przewiązane na ukos dwoma taśmami (rzemieniami). Na tej samej fotografii zaznaczone niebieskim owalem trzy fragmenty kafla to elementy ścianek komory grzewczej.

Na fotografii **D** największy fragment zaznaczony czerwonym owalem to część kafla płytkowego, licowego ozdobionego motywem kanelowania. Natomiast zaznaczony niebieskim owalem to fragment kafla gzymsowego.

DATOWANIE I OKREŚLENIE PROWENIENCJI

Na podstawie stylistyki fragmentów kafla oraz elementów obróbki można z całą stanowczością stwierdzić, że zostały wykonane w warsztacie garncarskim, w którym nie przykładano większej staranności w ich wykonaniu. Nie można wykluczyć, że warsztat ten działał w regionie, choć glina żelazista o dużym stopniu nasycenia barwy ceglastej wskazuje na inną lokalizację niż okolica, gdzie występują gleby lessowe.

Znak sprawy: DSiRzA.4060.1.2024.bp

Stylistyka dekoracji kafli z Parchatki wskazuje na czas pomiędzy końcem XVIII a końcem pierwszej ćwierci XIX wieku. Jest to okres zainteresowania antykiem, stąd elementy stylizowane jak różgi liktorskie, kanelowanie, rozety czy liście akantu lub palmy typowe dla klasycyzmu.

Poszukiwanie podobnych kafli w rejonie nie przyniosło jednak pozytywnego rezultatu. Co nie zmienia faktu, iż nie są to tzw. kafle gdańskie, gdyż nie wykazują cech stylistycznych i technicznych choćby zbliżonych do nich.

Mając na uwadze miejsce znaleziska na stoku wąwozu w ogrodzie krajobrazowym założonym przez księżną Izabelę z Flemingów Czartoryską można domniemywać, iż są to relikty kafli, z których mógł być postawiony piec ogrzewający sentymentalną chatkę prowadzącą do niego, co utrwalił na akwareli Jan Piotr Norblin w 1804 roku. Murowany komin widoczny na dachu chatki wskazuje na jakiś piec ogrzewczy, nie kuchenny.

J.P. Norblin, *Wejście do Parchatki*, akwarela lawowana, zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie, inw. MNK XV-Rr-7.